

Universitätsbibliothek Paderborn

Ioannis S. R. E. Cardinalis Bona Opera Omnia

Tribus Tomis comprehensa

De Divina Psalmodia, Ejusque Causis, Mysteriis, Et Disciplinis, deque variis Ritibus omnium Ecclesiarum in psallendis Divinis Officiis, Tractatus, Historicvs, Symbolicvs, Asceticvs. Sive Psallentis Ecclesiae Harmonia - Opus novum, & curiosum, ac multiplici eruditione illustratum ... Operum ...

Bona, Giovanni

Parisiis, 1678

§. 2. Vtrum oratio ad intellectum, an verò ad voluntatem pertineat. Variæ orationis definitiones. Vtriusque potentiae actus requiri ad bene orandum. Intellectum attentione, voluntatem devotione ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-9929

nostram cooperationem coronemur. Præclare S. (c) Prosper, Quamvis quod statuit Deus nulla possit ratione non fieri, studia tamen non tolluntur orandi, nec per electionis propositum liberi arbitrii devotio relaxatur, cum implendæ voluntatis Dei ita sit præordinatus effectus, ut per laborem operum, per instantiam supplicationum, per exercitia virtutum fiant incrementa meritorum. Rectè dictum est à Poëta, (d) *Dimidium facti qui bene cæpit habet*, in singulis enim actionibus id in primis curandum est, ut benè ordiamur. Ex fundamento totius ædificii ratio conjicitur, & à præparatione futurum orationis statum dignoscimus. Ignis ergo devotionis in prævia meditatione exardescat, quæ fœnum & stipulam distrahentium cogitationum comburat, & sic fiet totius Officii recitatio sacrificium acceptabile Domino in odorem suavitatis.

§. II.

Virum oratio ad intellectum, an verò ad voluntatem pertineat.

Varia orationis definitiones. Vriusque potentie actus requiri ad bene orandum. Intellectum attentione, voluntatem devotione componi. Actum prius de reverentia, qua componitur externus homo. Ea quid sit, & quatuorplex, & quæ ejus incitamenta.

I. **Q**Uærent Theologi pertineatne oratio ad intellectum, an verò ad voluntatem. Sunt autem qui existiment ad solam spectare voluntatem, ea ducti ratione, quod oratio nihil aliud esse videatur, quam interni desiderii quo quis tenetur, propriæque voluntatis, quam quis à Deo adimpleri vellet, expressio, & manifestatio. Favet huic opinioni (a) Augustinus ad illa verba Psalmi, *Ante te omne desiderium meum*. Ipsum, inquit, desiderium tuum oratio tua est, & continuum delide-

c Prosper. de vocat. gentium lib. 2. cap. ult. d Horat. lib. 1. ep. 2. a August. in Psal. 37.

674 DE DISCIPLINA PSALLENDI.
 rium continua oratio. Alii verò esse actum intellectus
 arbitrantur, tum quia orare teste Divo (*b*) Isidoro
 idem est ac dicere, dictio autem mentis actionem si-
 gnificat: tum quia ex Divo Thoma deprecari ordina-
 tionem quamdam denotat, & consequenter soli com-
 petit intellectui. Hæ dissidentium (*c*) Theologorum
 sententiæ facilè poterunt conciliari, si dixerimus utrius-
 que potentiæ actus ad orationem requiri. Nam in pri-
 mis necessarium est, ut illius rei quam petimus indigen-
 tiam, & Dei à quo petimus potentiam & benignitatem
 cognoscamus; tum rem illam convenienter à Deo postu-
 lari dijudicemus, post quod iudicium sequitur in volun-
 tate rei appetitus & desiderium, ac ejusdem insinuatio
 quædam, & declaratio. Sancti Patres, qui orationis
 naturam variis definitionibus explicarunt, per actus
 utriusque potentiæ eam solent sine discrimine diffinire.
 (*d*) Basilius magnus; Oratio est boni cuiuspiam peti-
 tio, quæ ad Deum à piis effunditur. (*e*) Damascenus;
 Oratio est ascensio mentis in Deum. (*f*) Augustinus;
 Oratio est conversio mentis in Deum, per pium, & hu-
 milem affectum. Iterum Damascenus; Oratio est peti-
 tio decentium à Deo: nam, ut ait (*g*) Gabrias,
Deum rogare dedecet quæ dedecent. Hugo Victorinus,
 Oratio est pius affectus in Deum. (*h*) Gregorius Nyssenus.
 Oratio est conversatio, & sermocinatio animæ
 nostræ cum Deo, invisibilium contemplatio, ejusdem
 cum Angelis honoris conditio. Item Oratio est petitio
 bonorum, quæ Deo cum supplicatione offertur. Joannes
 (*i*) Climacus; Oratio secundum qualitatem suam
 est conjunctio atque unio hominum & Dei: Unio autem
 fit per amorem. Rursum (*k*) Augustinus; Quid est
 oratio nisi ascensio animæ de terrestribus ad cælestia,
 inquisitio supernorum, invisibilium desiderium? (*l*)

b Isidor. l. 10. orig. cap. 14. *c* S. Thom. 2. 2. qu. 8. art. 1. *d* Basil. orat. de
 S. Julita. *e* Damasc. l. 3. de fid. Orthod. c. 24. *f* August. de spir. & an. cap.
 30. *g* Gabrias in fab. *h* Greg. Nyss. lib. de orat. & Climac. gr. 28. *k* Aug. sermo
 230. de Temp. *l* Simon de Cass. l. 16. de gestis. Salvat. c. 26.

Simon de Cassia vir pius & doctus, Oratio est in terrestri corpore incorporea operatio, aspectus immotus animæ in fide Deum aspicientis, ordo rationis animæ ad Deum, cui se studio subdit, consistentia animæ ante Deum: allocutio divinas aures pulsans, suavis clamor in sensu cordis, negatio dum agitur omnium corporalium actionum, præventio ante adventum iudicis ad divinum iudicium, verum animæ speculum, luminare splendidissimum, lux invisibilis ad actionem invisibilem, umbra æstuantem refrigerans, jactatio sui in Deum, nihil volendo nisi quod illi fuerit gratum. Ex his descriptionibus [quamvis quædam earum sublimioris orationis genus respiciant] liquidò constat spiritum nostrum ad Deum orando ascendere duobus mysticis pedibus, cognitione scilicet & affectu. Hi sunt pedes, de quibus (m) Psalmista cecinit dicens, *Qui perfecit pedes meos tanquam cervorum, & super excelsa stans me.* Oportet itaque utramque potentiam ordinari, ut divini cursus Officii perfectè impleatur. Debet autem homo secundum intellectivam potentiam, attentionem, secundum affectivam, devotionem exhibere. Hæc interni hominis compositio est. Sed quia totus homo totis viribus, totis præcordiis se totum cum Rege Josaphat conferre debet ad orandum, & laudandum Deum: (n) idè externus, & animalis homo suam quoque exigit ordinationem secundum vires sensitivas per actus reverentiæ. Ergo de reverentiâ, postea de attentione, & devotione sigillatim tractabimus, ut prius quod animale, deinde quod spirituale est ædificetur.

II. Reverentiâ apud Ciceronem in Rhetoricis est virtus aliqua prælatione sublimatis debitæ honorificationis cultum exhibens: erga Deum verò actus religionis est, & adoratio, quam nos servitutem, Græci latrariam vocant. Ejus necessitatem dum oramus elegantissima oratione explicat (o) Bernardus. Nonnullò,

m psal. 17. n 2. Paral. 20. 3. o Bern. ser. de quatuor. modis orandi.

arbitror experiri interdum in oratione ariditatem, & hebetudinem quamdam mentis, pro eoquod velut ex consuetudine quadam cum minus digna reverentia, & sollicitudine accesserunt. Quid enim aliud cogitare debet frater intrās ad orationem, quā Propheticum illud, *Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei?* Omnino siquidem oportet nos orationis tempore curiam intrare cœlestem, illam utique curiam, in qua Rex Regum stellato sedet solio, circumadante innumerabili, & ineffabili beatorum spirituum exercitu. Quanta ergo cum reverentia, quanto timore, quanta illuc humilitate accedere debet à palude sua procedens, & repens ranuncula vilis? Quam tremebundus, quam supplex, quam denique humilis, & sollicitus, & toto intentus animo majestati gloriæ in præsentia Angelorum, in concilio justorum, & congregatione assistere poterit miser homuncio? Hic primus stimulus est orantes excitans ad reverentiam, divinæ scilicet præsentiae consideratio. Nam si mortalium Regum ministri, cum se dominorum conspectibus præbent, quicquid sordidum, quicquid deforme, quicquid incompositum est à se amovere summo studio nituntur; quanto majori, tum gravitate vitæ, tum puritate cordis, tum morum elegantia æterno Regi assistere debent inutiles servi? & ut ait (p) Regula Monachorum, si cum hominibus potentibus volumus aliqua suggerere, non præsumimus nisi cum humilitate, & reverentia: quanto magis Domino Deo universorum cum omni humilitate, & puritatis devotione supplicandum est? Ab ipsis quoque Angelis, quos orantibus assistere credimus psallentium verba describentes, teste magno (q) Basilio, excitari debemus ad reverentiam. Solent enim Angeli, inquit (r) Bernardus, astare orantibus, & delectari in his, quos vident levare puras manus in Oratione: holo-

p Bened. reg. c. 20. q Basil in psal. 28. r Bern. serm. 3. in Missus est, & ep. 28. itemque serm. 7. in cant.

caustum sanctæ devotionis gaudent se offerre Deo in odorem suavitatis. O si quis haberet oculos apertos, quos orando Propheta puero revelavit, videret proculdubio quemadmodum præveniunt principes conjuncti psallentibus in medio juvenularum tympanistiarum. Videret, inquam, qua cura, quove tripudio intersunt cantantibus, adsunt orantibus, insunt meditantibus, supersunt quiescentibus, ordinantibus, & procurantibus præsentibus. Agnoscunt nimirum supernæ potestates concives suos, & pro his qui hæreditatem capiunt salutis sollicitè congaudent. Doleo proinde aliquos vestrum, fratres, gravi in sacris vigiliis deprimi somno, nec cœli cives revereri, sed in præsentia Principum tanquam mortuos apparere, cum vestra ipsi alacritate permoti vestris interesse solemnibus delectantur. Vereor ne vestram desidiam quandoque abominantes cum indignatione recedant: & incipiat unusquisque vestrum sero cum gemitu dicere Deo, *Longè fecisti notos meos à me, posuerunt me abominationem sibi: & illud; Elongasti à me amicum & proximum, & notos meos à miseria: Item, Qui juxta me erant de longè steterunt, & vim faciebant qui querebant animam meam.* Pro certo enim, si se à nobis boni spiritus elongaverint, impetus malignorum quis sustinebit? Consonat cum Bernardo Venetorum Patriarcha (f) Laurentius: Intersunt choris laudantium sancti Angeli, exultantque in laudibus psallentium; si tamen distinctè, si attentè, si vigilanter, si ardentè, si concorditer, si humiliter dicantur. Discurrunt namque inter illos, utpotè ipsorum concives, & confortes regni. Compriment & immundorum spirituum impetus, nec eos sævire patiuntur tanquam fideles custodes. Nunc ascendunt, nunc descendunt, semper ad illorum profectum. Ubique verò alacres sunt, ubique festivi, ubique solliciti, ne divina interrumpatur laus, ne cœlestia Cantica maculentur. At si vel ad mo-

f Laur. Justinian, de disc. monast. conver. cap. 17.

mentum tepescat affectus, distrahatur animus, aut dormitet oculus, illicò indignantur sic oscitantes, & non inuenientes quid offerant, suam mox præsentiam subtrahunt. Verecundum igitur, & valdè perniciosum est in conspectu tantorum principum irreverenter psallere, verba intercidere, inutiles cogitationes tractare, & corde torpescere. O si præsentiam suam propalare valerent! O si quantum congaudeant de puritate alacriter psallentium eis liceret ostendere! Prorsus omnis torpor abscederet, omnisque ignavia fugaretur.

METRUM XLVII.

O Ego si possem rutilo fulgore micantes
 Mortali aligeros cernere lucæ choros;
 Ipsaque corporei deterfa ærugine sensus,
 Obvia Cœlituum se mihi castra darent!
 Aut saltem posito terrenæ pondere molis,
 Dent superi æthereas scandere posse plagas,
 Et super astrorum, mundique volubilis arcem,
 Quò nequeo ferri corpore, mente ferar;
 Quam multis glomerata choris, distincta catervis
 Agmina conspicerem Numinis ante thronum!
 Agmina tam numero, quàm majestate decora,
 Agmina divinum psallere sueta melos,
 Non tot sylva feras, tot pisces continet unda,
 Totque insculpta micant sidera clara polo:
 Nec tot spumofum rejectat litus arenas,
 Quot turme Aligerum cœlica templa colunt,
 Hos opifex rerum mortali labe carentes
 Edidit, eterni participesque boni.
 Quos nec perpetuo labentia secula cursu,
 Nec potis est gelida vis abolere necis.
 Immunes senii tranquillos cœlico ab ævo
 Dinumerant annos, sidereosque dies.

Tristia connubii non norunt jura, nec ullis
 Urget eos stimulis imperiosa fames.
 Plurima quin etiam miro sermone loquuntur,
 Nulla licet linguis mutua verba sonent.
 Et jugiter summo nova pangunt carmina Regi,
 Carmina mortali non referenda sono.
 Festinantque sacras certatim currere ad ades:
 Cum gratas resono fundimus ore preces.
 Hic ineunt placidas cœlo plaudente choreas,
 Et miscent nostris verba canora modis.
 O templum! ô templum! ô felicia limina cœli!
 Solaque digna Deo, cœlicolisque domus!
 Hic dulces resonant melicis concentibus Hymni,
 Hic colimus casta religione Deum.
 Mergimus hic undis culpas, hic sanguinis haustum
 Sumimus, hic algens pectus amore calet.
 Hic volucres animæ, pure sine corpore mentes
 Occulta irradiant viscera nostra face.
 Cernitis ut celeres liquidum per inane feruntur,
 Et gaudent templi tectæ subire sacri?
 Utque hilares inferre polo suspiria cordis,
 Et gemitus satagunt, sollicitasque preces?
 Scilicet ut Numen faciles admittat ad aures
 Luctisonos gemitus, sollicitasque preces.
 Sæpè etiam etiam læsi compefcunt Iudicis iram,
 Cum foret æternis pœna luenda rogis.
 O vos felices, divinorumque capaces,
 Vos quibus astrorum splendida regna patent.
 Vos quibus arrisit cœlum, jussitque tueri
 Angelicos vultus, Angelicosque choros.
 Dicite quam densæ properent ex æthere turmæ,
 Dum pia festivis personat aula choris.
 Dicite quam lepido demulcent aëra cantu,
 Dum pulsant patriæ dulcia fila lyra.
 O mihi si mente n, corpusque attollere cœlo,
 Et vestri liceat conditione frui!

*Protinus Elysiis immiscens carmina turmis,
Perpetua colerem laudis honore Deum.
Effundensque novos succenso è pectore versus
Acciperem votis præmia digna meis.*

III. Sed quid Angelos propono ad excitandam in psallentibus reverentiam? Parum est hoc. Nam & ipse Rex Angelorum, Dominus, & Salvator noster Christus Jesus corporaliter præsens adest Ecclesiæ in augustissimo Eucharistiæ Sacramento. Quam terribilis est locus iste, & omni dignus reverentia, quem non solum frequentant Angeli, sed sua quoque præsentia Dominus ipse dignatur! Considera teipsum ô homo, nam, si multis maculatus criminibus æterni supplicii reus es, astas judici tuo: quomodo non expavescis? Si dilatato corde viam mandatorum Dei currere incepisti, magister tuus hic est: quantum ei honorem debes? Si ab omni terrena contagione mundatus jam summam cum eo unionem appetere audes, hic est sponsus: quanta sollicitudine mores tuos, & actus componere te oportet, ne anima tua minima quavis labe indecora displiceat sponso? Ipsa verò reverentia duplex est, interna & externa. Interna in timore, & humilitate, in puritate & compunctione cordis consistit, ut, sicut docet S. (t) Ephræm, orationis tempore quasi Angeli simus, sicque contendamus, ut oratio nostra sit sancta, pura, immaculata, & irreprehensibilis: ut cum illam sursum ascendere viderint, portæ cælestes gaudentes ultrò confestim ei aperiantur, ut ipsam cernentes Angeli, & Archangeli cuncti latantes illicò occurrant, & coram sancto atque excelso throno immaculati Domini offerant. Porro ad externam reverentiam pertinet sensuum exteriorum custodia, externi hominis composito, vocis in cantu moderatio, gravitas morum, habitus decencia, omniumque ceremo-

t Ephræm, ser. de Virginit.

niarum, & præscriptorum rituum observantia: ut nimirum flectant genua, stent, sedeant, surgant, inclinent omnes pro rei, & temporis exigentia: ut nil appareat in eis quod possit offendere intuentes. Hortor vos, ait Beatus (n) Theodorus Studita, decorè, riteque psallere, non obiter, non supinè, & confusè: Scriptum est enim, Psallite sapienter. Sanctus quoque Macharius Homilia sexta adversus eos declamat, qui preces suas clamoribus parum decentibus, & confusione plenas effundunt. Inclinationes autem, genuflectiones, & alias hujusmodi exteriores observantias elegantii vocabulo orationem corporalem nuncupat B. Angela (x) de Fulgineo sermone de oratione. Septimius Tertullianus non esse sedendum in oratione asserit his verbis: Siquidem irreverens est assidere sub conspectu, contraque conspectum ejus quem cummaximè reverearis, ac venereris: quanto magis sub conspectu Dei vivi Angelo adhuc orationis astante factum istud irreligiosissimum est; nisi exprobramus Deo, quod nos oratio fatigaverit? Idem asserunt (y) Optatus Milevitanus, Petrus Damianus, & alii Patres. Sedere tamen humiliter, & modestè non prohibent Joannes (z) Cassianus, & sanctus Benedictus: idque confirmat consuetudo nostrorum temporum, solemus enim alternatim stare, & sedere.

I V. Verum enimverò si sancti Patres non ab omnibus damnatam sessionem tanto zelo reprehendunt, quid agerent si quorundam Clericorum, atque Religiosorum depravatam in omnibus psallendi disciplinam conspicerent? Quam acriter adversus illos insurgerent, qui nec Deum timentes, nec hominibus reverentiam habentes liberrima oculorum jactatione, inconcinna corporis habitudine, licentiosa gestuum levitate, Ethnicorum ac infidelium exprimunt mores? In sedilibus

n Theod. cat. 99. x Tertull. de orat. cap. 12. y Opt. Milevit. l. 4. z. Dam. l. 3. ep. 8. z Cass. lib. 2. c. 12. Bened. cap. 9.

fuis lecti mollitiem quærentes jacent, inciviliter extensis tibiis, divaricatis cruribus: tum obrepenti somno cedentes dimidiata proferunt verba, crebris oscitationibus Psalmorum recitationem turbantes, animum ibi non esse manifestant: pedibus vacillant, digitis exercent argutias, seriam aliorum gravitatem effulissimorifu contemnunt. Vocem in cantu vel deprimunt nimis, vel super alios attollunt: importuno garritu omnia miscent, tantoque impetu verba glomerant, & præcipitant, ut ne verbum quidem integrum sonet. De notula una cantus, vel de aliqua Antiphona lites quandoque movent acerrimas. Ad ineptias & fabulas semper prompti; ad comestiones & ebrietares semper robusti, & benevalentes; in choro deinde languentes nec erecto corpore stare, nec genibus inniti, nec vocem possunt proferre. Diceret eos ad primum oratorii ingressum graviore correptos infirmitate, mox animam acturos esse. Heu miseros, & infelices! Siccine profanatis templum, sacerdotium confunditis, ordinem temeratis? Ubi religio est, ubi mores, ubi pudor, ubi lex, ubi fides, & disciplina? Quid Deo vestro respondebitis in die judicii, cum vobiscum ponet rationem, quod opus suum feceritis fraudulentè? Quid dicetis animabus, quarum bona percepistis in vita vestra, ut earum peccata portantes indignationem Dei averteretis ab illis? Quid Angelicis spiritibus respondere poteritis, quorum sprevistis præsentiam, contempsistis auxilia, officia neglexistis? An ignoratis quod scriptum est, (a) *Qui contemnunt me, erunt ignobiles: Itemque, Solemnitates vestras odivit anima mea, convertam festivitates vestras in luctum: & In terra sanctorum iniqua gessit, non videbit gloriam Domini?* Ipsa, ipsa Religio, quam profiterimini, errores vestros accusat: Atrocius enim, ut (b) Salvianus scribit, sub sancti nominis professione pec-

a 1. Reg. 2. 36. Isai. 1. 14. Amos, 8. 10. Isai. 26. 10. b salvian. lib. 4. de sub. Dei.

catis, & ubi sublimior est prærogativa, major est culpa. Sed de horum miserrima conditione melius est silere, quam loqui. Hugo Cluniacensis dictus de Folieto lib. 2. de clauistro animæ inter opera Hugonis Victorini, abusiones clauistri enumerans, ponit undecimo loco dissolutionem in choro, eosque perstringit acerrimè, qui mente vagi, attoniti oculis, habitu dissoluti aliud cantant, aliud cogitant: in choro sunt corpore, sed mente in foro. Eisdem reprehendunt, & damnant Joannes Chrysostomus, & Potho Prumiensis; hic in fine libri tertii de domo dei, ille Homilia prima de verbis Isaïæ, *Vidi Dominum*. Omnes autem partes internæ, & externæ reverentiæ Seraphicus Doctor (c) Bonaventura in speculo disciplinæ diligenter edisserit: & Joannes (d) Cassianus antiquorum Monachorum reverentiam in Ecclesia describens, Tantum, inquit, à cunctis silentium præbetur, ut præter illum qui Psalmum decantat, nullus hominum penitus adesse credatur. Non sputum immittitur, non excreatio obstrepit, non tussis intersonat, non oscitatio somnolenta diffutis malis & hiantibus trahitur, nulli etiam gemitus, nulla suspiria akantes impeditura promuntur.

§. III.

Ceremonia quid sint, & quæ hujus nominis erigo. Earum efficacia, & utilitas ad divinum cultum. Vere à falsis, & superstitiosis discernenda. Exteriores ceremonias sine interno Spiritu parum prodesse.

IN publicè persolvendis divinis Officiis omnes Ecclesiasticæ ceremoniæ ad amissim servari debent, in his enim exterior disciplina potissimum sita est. Sunt autem ceremoniæ, si propriè loqui velimus, ritus san-

c Bonaven. part. 2. cap. 9. d Cass. lib. 2. cap. 10.